

לעילוי נשמת
שלום בן משה

התנ"ך עם מפרשים, מסודרים ומנוקדים

The Tanach with commentaries, Organized and Vowelized

ספר יהושע
גליון ז'

יהושע

פרק י"ג-י"ד

מצודת דוד: אלה אשר נחל משה - אלה השבטים אשר הנחילם משה.

לג ולשבט הלוי לא נתן משה נחלה והנה אלהי ישראל הוא נחלתם כאשר דבר להם:

מצודת דוד: ה' אלהי ישראל הוא נחלתם - רוצה לומר: מותר אשי ה' הוא נחלתם.

א ואלה אשר נחלו בני ישראל בארץ פנעו אשר נחלו אותם אלעזר הכהן ויהושע בן-נון וראשי אבות המטות לבני ישראל:

מצודת ציון: המטות - השבטים.

מצודת דוד: ואלה וגוי' - רוצה לומר: אלה הערים האמורים בסוף הענין.

ב בגורל נחלתם כאשר צוה יהוה ביד-משה לתשעת המטות וחצי המטה:

מצודת דוד: בגורל נחלתם - בגורל חלק להם נחלתם.

ג כִּי־נָתַן מֹשֶׁה נַחֲלֹת שְׁנֵי הַמַּטּוֹת וְחֻצֵי הַמִּטָּה מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וְלַלְוִיִּם לֹא־נָתַן נַחֲלָה בְּתוֹכָם:

מצודת דוד: כי נתן משה וגוי' - יבאר מדוע חלק יהושע נחלה לתשעת המטות וחצי, ואמר עם כי משה נתן לשני המטות וחצי, וללוויים לא נתן נחלה כי אין לתת להם כאשר צוה ה', ולא נשארו אם כן ראויים לנחלה כי אם שמונת המטות וחצי, עם כל זה הוכרח יהושע לחלק נחלה לתשעת המטות וחצי.

ד כִּי־הָיוּ בְּנֵי־יוֹסֵף שְׁנֵי מַטּוֹת מִנְּשֵׂה וְאַפְרַיִם וְלֹא־נָתַנּוּ חֵלֶק לְלוֹיִם בְּאַרְצוֹ כִּי אִם־עָרִים לְשִׁבַּת וּמִגְרָשֵׁיהֶם לְמִקְנֵיהֶם וּלְקַנְיָנָם:

מצודת ציון: ומגרשיהם - הם הבנינים הסמוכים להעיר מחוץ לחומה, וכאילו נגרשו ממנה. למקניהם - הם בהמות גסות. ולקננים - הם בהמות דקות.

מצודת דוד: כי היו בני יוסף שני מטות מנשה ואפרים וגוי' - רוצה לומר: לפי שבני יוסף נחלקו לשתי מטות, והיו אם כן תשעה וחצי לבד הלויים,

יהושע

פרק י"ג

כג ויהי גבול בני ראובן הירדן וגבול זאת נחלת בני-ראובן למשפחותם הערים וחקריהן:

מצודת ציון: וחקריהן - עיירות פרוזות מבלי חומה העומדים סביב עיר חומה.

מצודת דוד: הירדן וגבול - רוצה לומר: גם גבול הירדן, והם הערים הסמוכים לירדן, גם המה לגבול ראובן יחשבו. למשפחותם - הנחלק לכל משפחה חלק לבד.

כד ויתן משה למטה-גד לבני-גד למשפחתם:

כה ויהי להם הגבול יעזר וכל-ערי הגלעד וחקי ארץ בני עמון עד-ערוער אשר על-פני רבה:

כו ומחשבון עד-רמת המצפה ובטנים וממתנים עד-גבול לדבר:

כז ובעמק בית הרם ובית נמרה וספות וצפון יתר ממלכות סיחון מלך חשבון הירדן וגבל עד-קצה ים-כנרת עבר הירדן מזרחה:

כח זאת נחלת בני-גד למשפחתם הערים וחקריהם:

כט ויתן משה לחצי שבט מנשה ויהי לחצי מטה בני-מנשה למשפחותם:

ל ויהי גבולם ממחנים פלי-הבשן פל-ממלכות וצוג מלך-הבשן וכל-חזת יאיר אשר בבשן ששים עיר:

מצודת ציון: חזת יאיר - תרגומו "פפרני יאיר".

לא וחקי הגלעד ועשתרות ואדערי ערי ממלכות צוג בבשן לבני מכיר בן-מנשה לחצי בני-מכיר למשפחותם:

מצודת דוד: לבני מכיר וגוי' - חצי הגלעד וכו' נתן לבני מכיר, ולא לכולם, כי אם "לחצי בני מכיר".

לב אלה אשר-נחל משה בערבות מואב מעבר לירדן וריחו מזרחה:

יהושע פרק י"ד

שנאמר "ויבא עד חברון (במדבר י"ג:כב)", וכלב לבד בא לחברון.

י ועתה הנה החלה יהנה ו אותי כאשר דבר זה ארבעים וחמש שנה מאז דבר יהנה את הדבר הנה אלי משה אשר הלך ישראל במדבר ועתה הנה אנכי היום בן־חמש ושמונים שנה:

מצודת דוד: אשר הלך ישראל במדבר - במשך השנים האלו.

יא עודני היום חזק כאשר ביום שלח אותי משה ככחי אז וככחי עתה למלחמה ולצאת ולבוא:

מצודת דוד: עודני היום חזק כאשר ביום שלח אותי משה - לפי שבא לשאול את חברון, חשש פן ישיב יהושע לאמר: "הלא זקנת ותש כחך, ואיך תכבוש את חברון?" לזה אמר: "עודני חזק כמאז". ככחי אז וככחי עתה וגוי - כמו הכח שהיה בי אז, כזה הכח בי היום, הן להלחם בעצמי, הן לצאת ולבוא לפני העם להורותם תכסיסי המלחמה.

יב ועתה תנה לי את־הקר הנה אשר־דבר יהנה ביום ההוא פי אתה־שמעת ביום ההוא כי־ענקים שם וערים גדולות בצורות אולי יהנה אותי והורשתיים כאשר דבר יהנה:

מצודת ציון: בצורות - חזקות, והוא מלשון צור. אותי - עמי, אף כי הוא בחול"ם, וכן "ואדבר אתך (יחזקאל ב"א)". והורשתיים - וגרשתיים.

מצודת דוד: ועתה תנה לי את הקר הנה - זה חברון. אשר דבר ה' ביום ההוא - אשר הלכנו לתור את הארץ. פי אתה שמעת ביום ההוא פי ענקים שם - ומי יעצר כח להלחם בס. אולי ה' אותי והורשתיים כאשר דבר ה' - אולי יהיה ה' עמי לכבשם ולגרשם, כאשר דבר לתת לי.

יג ויברכהו יהושע ויתן את־חברון לכלב בן־יפנה לנחלה:

מצודת דוד: ויברכהו יהושע - שיצלה בהלחמו בס. ויתן את חברון לכלב בן יפנה לנחלה - שדה העיר וחצריה, אבל העיר עצמה היתה עיר מקלט, והיא ומגרשיה היו לכהנים כמו שכתוב למטה (פרק כ"א:יג).

יד על־כן היתה־חברון לכלב בן־יפנה הקנזי לנחלה עד היום הנה יצו אשר מלא אחרי יהנה אלהי ישראל:

יהושע פרק י"ד

אבל ללוים לא נתנו נחלה לא משה ולא יהושע. פי אם ערים לשבת - רוצה לומר: לבד לדור בהם, ולא להיות שלהם לגמרי.

ה כאשר צנה יהנה את־משה בן עשו בני ישראל ויחלקו את־הארץ:

מצודת דוד: כאשר צנה יהנה את משה - שלא לתת נחלה ללוים. ויחלקו את הארץ - ביניהם חלקו, ולא נתנו ממנה ללוים.

ו ויגשו בני־יהודה אל־יהושע בגלגל ויאמר אליו כלב בן־יפנה הקנזי אתה ידעת את־הדבר אשר־דבר יהנה אלי־משה איש־האלהים על אדתי ועל אדותי בקדש ברנע:

מצודת ציון: אדוטי - תרגומו "עסק דילי", וכן "פי על כל אדות (ירמיהו ג"ח)".

מצודת דוד: ויגשו בני יהודה אל יהושע - לעזור לכלב בשאלת בקשתו. את הדבר אשר דבר יהנה אל משה איש האלהים על אדוטי ועל אדוטי בקדש ברנע - שנחיה ונבוא אל הארץ, ולא נמות במדבר.

ז בן־ארבעים שנה אנכי בשלח משה עבד־יהנה אתי מקדש ברנע לרגל את־הארץ ואשב אתו דבר כאשר עם־לכבי:

מצודת דוד: ואשב אתו דבר כאשר עם לכבי - כי בפיו היה בעצה אחת עם יתר המרגלים כי פחד מהם, ובבואו לפני משה כחש אותם.

ח ואחיל אשר עלו עמי המסיו את־לב העם ואנכי מלאתי אתרי יהנה אלהי:

מצודת ציון: המסיו - מלשון המסה. מלאתי - ענינו השלמה וגמור.

מצודת דוד: ואחיל אשר עלו עמי - המרגלים, כולם המסו לב העם. ואנכי מלאתי אתרי ה' אלהי - השלמתי להחזיק דבר ה'.

ט וישבע משה ביום ההוא לאמר אם־לא הארץ אשר דרקה רגלך בה לה תהנה לנחלה ולבניך עד־עולם פי מלאת אתרי יהנה אלהי:

מצודת ציון: דרקה - צעדה, והוא מלשון דרך.

מצודת דוד: אם לא - הוא ענין לשון שבועה, כאילו אמר אם לא יהיה הדבר הזה אזי יהיה עונשו כך וכך, וגזם ולא אמר, וכן "אם לא על פניך יברכך (איוב א"א)". הארץ אשר דרקה רגלך בה - זה חברון.

יהושע פרק י"ד-ט"ו

מצודת ציון: יען - בעבור.

מצודת דוד: על פן היתה חֲבֵרוֹן לְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַקְּנִיזִי לְנַחֲלָה וְגו' - רוצה לומר: לא באה לו בחלקו וגורלו בתוך בני משפחתו ושבוטו, כי אם בעבור זה באה לחלקו, וחוזר ומפרש יען אֲשֶׁר מִלֵּא אַחֲרֵי ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל.

טו וְשֵׁם חֲבֵרוֹן לְפָנִים קָרִית אַרְבַּע הָאֲדָמִים הַגְּדוֹל בְּעֵנְקֵיהֶם הוּא וְהָאָרֶץ שְׁקֵטָה מִמְּלַחְמָה:

מצודת ציון: קרית - מלשון קריה ועיר.

מצודת דוד: קרית ארבע האדמים הגדול בענקים הוא - קרית איש שהיה שמו ארבע, והוא היה אדם הגדול בענקים, ורוצה לומר: גם למול ענקים היה נחשב לגדול וגבה הקומה. והארץ שקטה ממלחמה - כאילו אמר: הנה הדבר הזה, עם שנכתב פה אחר כל המלחמות, מכל מקום נהיה הדבר בזמן המלחמה, ולאחר זה שקטה הארץ ממלחמה.

א וַיְהִי הַגּוֹרֵל לְמִטָּה בְּנֵי יְהוּדָה לְמִשְׁפַּחְתָּם אֶל-גְּבוּל אֲדָוִם מִדְּבַר-צֹן נִגְבָּה מִקְצֵה תִימָן:

מצודת ציון: גבול - מיצר וסוף.

מצודת דוד: למשפחתם - מה שחלקו למשפחותם, כי יתכן שחלקו לכל משפחה ומשפחה חלק לבד, ולא היו מעורבים אלה באלה. אל גבול אדום - לנחול אצל גבול אדום שעמדה בדרומה של ארץ ישראל. מדבר צון נגבה - רוצה לומר: מדבר צין היתה מיצר הדרומי של יהודה, וחוזר ומפרש מקצה תימן - ורוצה לומר: לא שהיתה מדבר צין כל אורך מיצר הדרומי, אלא מקצה תימן היתה, וממנה היה מתחיל מיצר הדרומי.

ב וַיְהִי לָהֶם גְּבוּל נִגְבָּה מִקְצֵה יָם הַמֶּלַח מִן-הַלְשָׁן הַפְּנֵי נִגְבָּה:

מצודת ציון: הלשן - ראש הים המשוך כלשון.

מצודת דוד: ויהי להם גבול נגב - מיצר הדרומי ממזרח כלפי המערב. מקצה ים המלח - אשר עמד במזרחו של ארץ ישראל, ומשם התחיל מדבר צין. מן הלשן - של הים ההוא.

ג וַיָּצֵא אֱלֹהִים-מִנְגֵב לְמַעַל עֲקֵרְבִים וְעֵבֶר צִנְהָ וְעֵלָה מִנְּגֵב לְקִדְשׁ בְּרַנַּע וְעֵבֶר חֲצֵרוֹן וְעֵלָה אֲדָרָה וְנִסָּב הַקְּרָקָעָה:

מצודת דוד: ויצא אל מנגב למעלה עקרבם ועבר צנה ועלה מנגב לקדש ברנע ועבר חצרון ועלה אדרה ונסב הקרקעה:

יהושע פרק ט"ו

מעלה עקרבם לפנים מן הגבול וליהודה תחשב. (כל מקום שנאמר "ונצא", רוצה לומר: חוט המיצר יצא כלפי חוץ ונתרחב הנחלה היא, וברוחב היא הלכה משם והלאה. וכל מקום שנאמר "ונסב" או "ותאר", רוצה לומר: חוט המיצר סיבב רק המקום ההוא ואחרי זה חזר חוט המיצר לרוחב הראשון, או כשכלה הפאה האחת ומסבב לפאה אחרת. וכל מקום שנאמר "תופצאות", או רוצה לומר: שם כלה הגבול לגמרי, או רוצה לומר: שם כלה ויצא לרוחב הראשון, כי משם והלאה נתקצר הנחלה, וכאשר יראה בצורה). וְעֵבֶר צִנְהָ - משם עבר הגבול לצין, כי הה"א בסופה עומדת במקום למ"ד בתחילה. (כל מקום שנאמר "ועבר", רוצה לומר: במקום ישר ושוה. וכל מקום שנאמר "ועלה", רוצה לומר: שעלה במעלה הר. וכל מקום שנאמר "ונרד", רוצה לומר: שירד במורד הר.) וְעֵלָה מִנְּגֵב לְקִדְשׁ בְּרַנַּע - והיתה אם כן מנחלת בני יהודה.

ד וְעֵבֶר עֲצִמּוֹנָה וַיָּצֵא נַחַל מִצְרִיִּם וַהֲיָה וַהֲיָה תִצְאֹת הַגְּבוּל יָמָה זֶה-יְהִי־לָכֶם גְּבוּל נִגְבָּה:

מצודת דוד: והיו תצאות הגבול ימה - סוף הגבול כלה אל הים הגדול, נמצא החזיק גבול יהודה כל אורך ארץ ישראל מן המזרח למערב. זה יהיה לכם גבול נגב - רוצה לומר: זה הגבול יהיה לכל ישראל גבול הנגב מן המזרח למערב, כאמור.

ה וַגְּבוּל קְדֵמָה יָם הַמֶּלַח עַד-קְצֵה הַיַּרְדֵּן וַגְּבוּל לְפָאֵת צְפוֹנָה מְלִשְׁוֹן הַיָּם מִקְצֵה הַיַּרְדֵּן:

מצודת ציון: לפאת - לצד ורוח.

מצודת דוד: וגבול קדמה - מדרום כלפי הצפון. ים המלח - כל אורך הים היה הגבול, וברוחב כל נחלתו. עד קצה הירדן - קצהו הדרומי הנופל ביים. (אולם משם הלך הירדן בפאת הדרומי כלפי המערב ונפל ביים הגדול, כן אמרו רבותינו ז"ל (בכורות נה.).) ובזה ניחא מה שכתוב "ויסע לוט מקדם (בראשית י"ג:א)", כי פנה למערב לככר הירדן שכלפי המערב, וניחא מה שכתוב "ויבאו עד גרן האטד אשר בעבר הירדן (בראשית י"ג:ב:)", ורוצה לומר: בעבר הירדן שכלפי המערב, כי לא היה צורך להם ללכת בדרך עבר הירדן המזרחי. וגבול לפאת צפונה - מן המזרח כלפי המערב הפונה צפונה. מלשון הים מקצה הירדן - והוא מקצה הירדן הפונה לדרום.

ו וְעֵלָה הַגְּבוּל בֵּית חֲגֵלָה וְעֵבֶר מִצְפּוֹן לְבֵית הָעֲרָבָה וְעֵלָה הַגְּבוּל אֶבְרָם בֶּהָר בְּרִאֲבוֹב:

מצודת ציון: אבן בהן - הוא שם מקום. בן ראובן - עיר איש ששמו ראובן, וכן "מבין סיחון (ירמיהו מ"ח:מה)".

מצודת דוד: ועלה הגבול בית חגלה - רוצה לומר:

יהושע פרק ט"ו

הנם ובקצה הצפוני של עמק רפאים, נמצא העמק
היה מגבול יהודה.

ט ותאר הגבול מראש הַהַר אֶל-מֵעֵין מִי
נְפֹתוֹת וַיָּצֵא אֶל-עָרֵי הַר-עֶפְרוֹן וְתֹאֵר הַגְּבוּל
בְּעֵלָה הִיא קְרִית יַעֲרִים:

מצודת ציון: ותאר - ענינו הקפה וסבוב, כמו
”ובמחוגה יתארהו (ישעיהו מ"ד:ג)“.

מצודת דוד: ויצא אל ערי הר עפרון - רוצה
לומר: בעבר הצפוני, והיו משל יהודה.

י ונסב הגבול מבעלה למה אל-הַהַר שְׁעִיר
וְעֵבֶר אֶל-פֶּתַח הַר-יַעֲרִים מִצְפּוֹנָה הִיא כְּסֹלוֹן
וַיֵּרַד בֵּית-שֶׁמֶשׁ וְעֵבֶר תְּמָנָה:

מצודת דוד: ונסב הגבול מבעלה למה - כלפי
המערב. מצפונה היא כסלון - נמצא הר יערים, היא
כסלון, לפניו מן הגבול, ומשל יהודה היתה.

יא ויצא הגבול אל-פֶּתַח עֶקְרוֹן צְפוֹנָה וְתֹאֵר
הַגְּבוּל שְׁכֵרֹנָה וְעֵבֶר הַר-הַבְּעֵלָה וַיָּצֵא יִבְנָאֵל
וְהָיוּ תְּצִאֹת הַגְּבוּל לְמָה:

מצודת דוד: ויצא הגבול אל פתח עקרון צפונה -
והיה עקרון לפניו מן הגבול. והיו תצאות הגבול
למה - סוף הגבול כלה אל הים הגדול.

יב וגבול לַם הַיַּמָּה הַגְּדוֹל וַגְּבוּל זֶה גְּבוּל בְּנֵי-
הַיְהוּדָה סָבִיב לְמִשְׁפַּחְתָּם:

מצודת דוד: וגבול לם - גבול המערבי מן הצפון אל
הדרום. הימה הגדול - הים הגדול היה לגבול.
וגבול - רוצה לומר: איי הים יחשבו גם הם לגבול
יהודה, ונחלתו היו. זה גבול בני יהודה סביב
למשפחתם - רוצה לומר: המסבב נחלת כל
משפחתם.

יג ולכלב בן-יִפְנֵה גָּתוֹ תִּלְקַח בְּתוֹךְ בְּנֵי-יְהוּדָה
אֶל-פִּי יְהוָה לִיהוֹשֵׁעַ אֶת-קְרִית אַרְבַּע אַבִּי הָעֲנָק
הִיא תְּבָרוֹן:

מצודת דוד: אל פי ה' ליהושע - רוצה לומר: לא
מעצמו נתנו יהושע לכלב, כי אם על פי ה'. את
קרית ארבע אבי הענק - רוצה לומר: ארבע היה
אבי הענק, רוצה לומר: הגדול שבענקים.

יהושע פרק ט"ו

מצפונה, כמוזכר בגבולי בנימין. מצפון לבית
הערבה - אם כן, בית הערבה היתה לפניו מן המיצר
וליהודה תחשב. (ואף כי בית הערבה נמנית היא
בנחלת בנימין, צריך לומר שנים היו בשם אחד, והיה
לאחת שם לווי להבדיל ביניהן ולא הוזכר במקרא.
וכמו כן צריך לומר בכל מקום שזכור פעמים ושלוש
שם מקום אחד, הן בנחלת שבט אחד, הן בנחלת שני
שבטים).

ז ועלה הגבול ו דברה מעמק עכור וצפונה
פנה אל-הגלגל אשר-נכח למעלה אדמים אשר
מנגב לנחל ועבר הגבול אל-מֵי-עֵין שֶׁמֶשׁ וְהָיוּ
תְּצִאֹתָיו אֶל-עֵין רֶגֶל:

מצודת ציון: נכח - נגד.

מצודת דוד: ועלה הגבול דברה מעמק עכור - כי
מאבן בהן בן ראובן בא הגבול לעמק עכור, עם שלא
נזכר ומעצמו יוכן. וצפונה פנה אל הגלגל וגוי -
כשבא הגבול מול הגלגל היה חוט המיצר מרחיב
ויוצא לצד צפון אל הגלגל, אשר הוא נוכח מעלה
אדומים, אשר המעלה ההיא עומדת בדרום הנחל,
והגבול הלך מהגלגל נכחו אל מעלה אדומים, והנחל
היה מן החוט המיצר ולחוץ שלא בגבול יהודה.
ועבר הגבול - ממעלה אדומים. והיו תצאותיו אל
עין רגל - בצפון עין רוגל היה סוף הגבול בזה
הרוחב, ומשם והלאה נכנס חוט המיצר לפניו
ונתקצר הנחלה.

ח ועלה הגבול גי בן-הַנֶּזֶם אֶל-פֶּתַח הַיְבוּסִי
מִנְגֵב הִיא יְרוּשָׁלַם וְעֵלָה הַגְּבוּל אֶל-רֹאשׁ הַהַר
אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי גֵי-הַנֶּזֶם לְמָה אֲשֶׁר בַּקֶּצֶה עֲמָקֵי
רְפָאִים צְפוֹנָה:

מצודת דוד: ועלה הגבול גי בן הנזם - מעין רוגל
נכנס הגבול לפניו לצד הדרום, ועלה במעלה ההר
לגי בן הנזם אשר עמדה מצד ירושלים בדרומה.
(וירושלים עצמה היתה מנחלת בנימן, אבל רצועה
היתה יוצאת מנחלת יהודה ובאה בירושלים
(זבחים נד:). ואמר לשון "ועלה" כי ירושלים היתה
גבוהה מכל ארץ ישראל, זולת עין עיטם. היא
ירושלם - על היבוס יאמר. ועלה הגבול אל ראש
ההר - עודנו עולה עד מעין מי נפתוח, והוא עין
עיטם הנזכר בדברי רבותינו ז"ל (זבחים נד:). אשר על
פני גי הנזם למה וגוי - ההר היה במערבה של גי בן